

Adroddiad Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi

Dyddiad y cyfarfod :	22 Tachwedd 2018
Aelod Cabinet :	Y Cyng. Ioan Thomas
Swyddog Cyswilt :	Llyr Jones, Uwch Reolwr Economi a Chymuned
E-bost a Ffôn Cyswilt :	llyrbjones@gwynedd.llyw.cymru est. 32219
Adran / Gwasanaeth:	Economi a Chymuned

Teitl yr Eitem: Adolygiad Hafan a Harbwr Pwllheli

Pam bod angen craffu? Un o flaenoriaethau'r Adran Economi a Chymuned yng nghynllun Cyngor 2018-2023 yw datblygu opsiynau rheoli ar gyfer Hafan a Harbwr Pwllheli. Deillir y bwriad yma yn sgil tuedd gostyngol yn incwm yr Hafan ers 2008/09. Gofynnir i'r Pwyllgor Craffu ystyried y gwaith sydd wedi ei wneud hyd yma, gan gynnwys ar agweddau canlynol :

- 1) Os ydynt yn cytuno gyda'r amcanion craidd sydd wedi'u cynnig ar gyfer gwerthuso'r sefyllfa bresennol a'r opsiynau amgen i'r dyfodol (gweler rhan 19).
- 2) Os ydynt yn cytuno fod achos dros newid
- 3) Os ydynt yn cytuno gyda'r argymhellion i ddatblygu 4 opsiwn ymhellach

Beth yw'r cefndir ac ystyriaethau perthnasol?

Cefndir

1. Datblygwyd Hafan Pwllheli ar ddechrau'r 1990au gan Gyngor Dosbarth Dwyfor, cyn ei drosglwyddo i Gyngor Gwynedd yn dilyn ad-drefnu llywodraeth leol yn 1996. Cafodd ei ddatblygu gyda grantiau Ewropeaidd, ac mae'n cynnig dros 400 o angorfeydd pontŵn, swyddfeydd, ystafelloedd newid, cawodydd, toiledau, ardal storio cychod diogel, craen 50 tunnell, symudwr cychod a darpariaeth barcio.
2. Yn fwy diweddar mae datblygiad Plas Heli wedi ychwanegu at yr ystod eang o gyfleusterau hwylio yn Harbwr Pwllheli.
3. Mae'r astudiaeth economaidd fwyaf diweddar yn dyddio nôl i 2002 ac, ar y pryd, roedd yn awgrymu fod yr Hafan yn arwain at wariant o £20m y flwyddyn o fewn yr economi leol ac yn gyfrifol am oddeutu 200 o swyddi lleol.

Cyswilt:
01286 679868
01286 679490
cabinet@gwynedd.gov.uk

4. Mae hefyd wedi bod yn gyfrannwr sylweddol i Strategaeth Ariannol y Cyngor dros y blynyddoedd, gydag incwm net (h.y. elw), ar ei hanterth yn bron i £800k y flwyddyn. Yn ddiweddar fodd bynnag mae'r tuedd am i lawr a bellach rhagwelir y bydd yn dychwelyd incwm net o £400k eleni.
5. Dros yr un cyfnod mae'r nifer o angorfeydd wedi gostwng, ac mae'r gyfradd llenwi oddeutu 70% ar hyn o bryd.
6. Mae sawl damcaniaeth wedi ei roi ymlaen i geisio esbonio'r gostyngiad yma; gyda rhai damcaniaethau o wahanol ffynonellau yn gwrthdweud eu gilydd. Nodir yr heriau canlynol all fod wedi cyfrannu at y gostyngiad incwm:
 - Dirwasgiad economaidd wedi effeithio ar y sector forwrol (a'r galw am angorfeydd)
 - Pryderon am lefelau siltio'r sianel yn effeithio ar fynediad i'r harbwr
 - Diffyg capasiti mewn lleoliadau addas ar gyfer gwaredu gwaddodion o'r harbwr (sy'n cyfyngu opsiynau carthu)
 - Cynnydd mewn costau megis TAW a thanwydd sydd yn effeithio'r sector forwrol
 - Cyflwr bregus y sector forwrol wedi arwain at gystadleuaeth gynyddol ymysg marinas am gwsmeriaid
 - Disgwyliadau cynyddol cwsmeriaid
7. Wrth ymgysylltu gyda budd-ddeiliaid yn gynharach eleni, amlygwyd nifer o faterion gweithredol (megis diffyg marchnata, agweddau gofal cwsmer) yn ogystal â diffyg buddsoddiad ariannol ar y safle (yn cynnwys cyfleusterau ar y tir a gofynion carthu).
8. Canfyddiad cyffredin arall yw bod marinas eraill wedi addasu i'r heriau yma ac wedi llenwi eu hangorfeydd o ganlyniad. Mae canfyddiad nad yw'r Hafan yn gwneud y mwyaf o'r hyn sydd ganddo ei gynnig a'i fod ar ei hôl hi o gymharu â marinas eraill.
9. Mae angen ystyriaeth fodd bynnag i'r cyd-destun mae'r Hafan yn gweithredu oddi fewn gan gynnwys ffactorau megis:
 - i) Mae'r Cyngor wedi gorfod cyflawni arbedion sylweddol ar ei gyllideb dros y blynyddoedd diwethaf ac mae'r cyfraniad ariannol o'r Hafan wedi lleddfu'r effaith mae'r arbedion rheini wedi cael ar drigolion Gwynedd. Diau fod ystyriaeth eisoes wedi ei wneud i bwysu a mesur buddsoddi yn yr Hafan yn erbyn y pwysau ariannol ar wasanaethau cyhoeddus eraill.
 - ii) Mae gofynion carthu Pwllheli yn drwm ac yn debygol fod yn fwy costus o gymharu â marinas eraill yn y Deyrnas Gyfunol. Mae cymhlethdodau gyda gwaredu gwaddodion, o bersbectif ariannol a chyfreithiol / rheoliadol, yn faen tramgwydd ar gyfer gweithredu.

- iii) Gweithgaredd masnachol ydi rheoli'r Hafan ond, fel cyfeiriwyd yn gynharach, mae'n cyfrannu at fudd ehangach o fewn yr economi leol. Mae gofyn i'r Hafan daro cydbwysedd rhwng bod yn fasnachol a chefnogi'r economi leol, er enghraifft gall rhai penderfyniadau sy'n gwneud synnwyr masnachol amharu ar fusnes lleol arall. O ganlyniad mae'r gwasanaeth yn wylidwrus rhag cystadlu'n ormodol gyda busnesau lleol.
- iv) Agwedd mwy meddal o'r darlun yw'r diwylliant; canfyddiad cyffredinol o'r sector gyhoeddus yw'n creu'r amgylchiadau a systemau i fedru masnachu'n effeithiol. Er nad yw darparwr preifat sydd â llygad am elw o reidrydd yn gwarantu llwyddiant ariannol, rhan amlaf mae eu pwrpas yn fwy syml o lawer ac mae eu gweithgareddau wedi'u hadeiladu o amgylch y pwrpas yno. Mae'r Hafan yn ddarostyngedig i drefniadau'r rheoli a llywodraethu'r Cyngor; mae'n bosib fod hynny'n cyflwyno rhwystrau o safbwynt uchafu elw.

Camau'r Adolygiad Arfaethedig

10. Mae tair prif gam i'r Adolygiad arfaethedig :

- Cam 1 : Sefydlu'r os oes achos dros newid
- Cam 2 : Datblygu'r Achos Busnes Amlinellol
- Cam 3 : Gweithredu

11. Mae'r gwaith presennol yn ymwneud â Cham 1, a drwy hynny ateb dau gwestiwn sylfaenol sef :

- i) Oes achos i newid y model presennol o reoli'r Hafan ein hunain?
- ii) Os oes achos, pa fodel neu fodelau rheoli ddylen ni ddatblygu ymhellach?

12. Mae gwaith Cam 1 yn cynrychioli'r cam cyntaf ym mhroses o ddatblygu achos fusnes ac felly'n cyflwyno gwybodaeth ac ystyriaethau ar lefel uchel er mwyn gosod cyfeiriad. Byddai edrych ar bob opsiwn mewn manylder yn ymarferiad costus a di-werth os nad yw'n cyfarch ein hamcanon graidd.

13. Os oes dymuniad i wneud gwaith pellach, bydd hyn yn caniatáu i ni ganolbwyntio adnoddau ar yr opsiwn neu opsiynau sydd fwyaf tebygol o gyflawni ein hamcanion fel Cyngor. Fel rhan o hynny byddai angen cyngor cyfreithiol arbenigol i wirio dichonolrwydd ac oblygiadau rhai o'r opsiynau.

Yr Achos dros Newid

14. Mae'r achos dros newid yn seiliedig ar y canlynol:

- a) Mae arwyddion sy'n awgrymu nad yw'r incwm net presennol o tua £400k yn gynaliadwy dros y blynyddoedd nesaf. Mae Cymdeithas Deiliad

Angorfeydd Harbwr Pwllheli yn darogan gallai cymaint â 50 (12% o'r holl angorfeydd) derfynu eu cytundeb yn y flwyddyn ariannol nesaf gan gyfeirio at broblemau mynediad fel y prif reswm (h.y. materion carthu). Os na lwyddir i atal neu adfer y golled yma gall hynny effeithio'r incwm net o £175k . Ymhellach, byddai denu llai o gwsmeriaid o bosib yn cael effaith ehangach ar yr economi leol.

- b) Mae proffil cwsmeriaid presennol yr Hafan yn risg yng nghyswllt cadw cytundebau. Mae denu cwsmeriaid newydd yn hanfodol ond nid oes strategaeth farchnata amlwg mewn lle.
- c) Mae nifer o'r rhan-ddeiliaid wedi mynegi pryderon a barn ynglŷn â'r ddarpariaeth sy'n cael ei gynnig ar hyn o bryd. Mae'r pryderon yn ymwneud yn bennaf ynglŷn â'r canlynol:
- Diffyg gweithredu ar y gofynion carthu
 - Diffyg buddsoddiad ar y safle sydd wedi arwain at ddirywiad yn ei ddelwedd
 - Diffyg cyfleusterau megis llefydd bwyta a siopa
 - Diffyg meddwl masnachol a ffocws gofal cwsmer
 - Cyhoeddusrwydd negyddol am y gwasanaeth, cyfleusterau a'r sianel i mewn i'r harbwr
- d) Mae cyfradd llenwi nifer o farinas eraill yn uwch, sy'n awgrymu fod marchnad botensial i gystadlu a denu cwsmeriaid.
- e) Nid yw'r model ariannol presennol yn ddigonol ar gyfer cyfarch y gofynion carthu angenrheidiol.
- f) Mae rhan helaeth o gyfleusterau, gan gynnwys yr angorfeydd, dros 20 mlwydd oedd ac er eu bod mewn cyflwr gweithredol ar hyn o bryd fe fyddent yn dod i ddiwedd eu hoes yn y blynyddoedd nesaf. Ni fydd y gronfa sydd wedi ei glustnodi yn ddigonol i gyfarch y gwaith sydd angen i'w wneud yn y tymor canolig a hir.
- g) Pe na fyddem yn rhoi sylw i'r maes yma mae'n debyg fod risg tebygol a sylweddol i ni beidio cyflawni amcanion craidd yr Hafan o fod yn:
- Sbardun economaidd sy'n creu ac yn cefnogi swyddi lleol
 - Cynnig incwm ariannol sy'n cyfrannu at wasanaethau cyhoeddus y Sir.
15. Argymhellir felly bod achos dros newid ond nid yw hynny o reidrwydd yn golygu fod angen darparwr newydd i reoli'r Hafan. Fel isafswm gall model amgen olygu cyflwyno gwelliannau a/neu fuddsoddiad i'r gwasanaeth ac, ar ei eithaf, olygu gwerthu'r safle i ddarparwr annibynnol.

Sgôp yr achos

Cyswllt:
01286 679868
01286 679490
cabinet@gwynedd.gov.uk

16. Argymhellir fod sgôp unrhyw fodel amgen yn cynnwys cyfrifoldebau rheolaeth yr harbwr a holl gyfrifoldebau carthu'r safle yn ogystal â'r Hafan ei hun wrth gwrs. Serch y gallai hynny gyfyngu rhywfaint ar y modelau a darparwyr posib, mae'n synhwyrol cynnwys yr holl gyfrifoldebau er mwyn cael darlun cyflawn o wir fudd ac oblygiadau unrhyw fodel amgen.

Meini Prawf ar gyfer gwerthuso'r opsiynau

17. Fe ymgynghorwyd budd-ddeiliaid canlynol i ddatblygu'r meini prawf ar gyfer gwerthuso'r model:
- Pwyllgor Ymgynghorol Harbwr Pwllheli
 - Cymdeithas Deiliaid Angorfeydd Hafan Pwllheli
 - Plas Heli
 - Cyngor Tref Pwllheli
 - Grwpiau ffocws busnesau morwrol ym Mhwllheli
 - Pwyllgor Ardal Dwyfor
18. Fe gynigiwyd meini prawf drafft fel man cychwyn ac roedd cytundeb eu bod yn dal amcanion craidd yr Hafan / harbwr. Yn gyffredinol bu trafodaethau ddatblygu i drafod materion neu rwystrau sy'n nadu'r model presennol rhag cyflawni'r rheini heddiw; mae hyn yn ei dro wedi hysbysu'r achos dros newid.
19. Cynigir yr amcanion canlynol fel sail i werthuso'r modelau posib (nid ydynt mewn unrhyw drefn):
1. Yn atgyfnerthu'r economi drwy fod yn fasnachol hyfyw a thrwy hynny cefnogi cwmnïau morwrol a swyddi lleol.
 2. Yn sbardun economaidd drwy ddenu ac uchafu defnydd o'r harbwr gan bawb
 3. Y gallu i hyrwyddo'r iaith Gymraeg
 4. Cynnig budd ariannol i'r Cyngor
 5. Y gallu i ddenu buddsoddiad i wella cyfleusterau a gweithredu'r Strategaeth Garthu gytunedig
 6. Yn fodel busnes hyfyw a chynaliadwy
 7. Yn ddichonadwy
20. Credir fod yr uchod yn ddigonol ar gyfer gosod cyfeiriad. Fodd bynnag, os oes dymuniad i wneud gwaith pellach i ddatblygu rhai opsiynau, dylid ystyried bod yn fwy penodol ac ystyried blaenoriaethu'r amcanion.

Y Cyfeiriad Posib

21. Mae'r tabl yn Atodiad 1 yn crynhoi'r Opsiynau posib o ran cyfeiriad; mae 'na opsiynau pellach oddi fewn i'r cyfeiriadau hynny. Pwysleisir eto mai asesiad lefel uchel ydi hwn er mwyn gosod cyfeiriad a ffocws i unrhyw waith pellach; byddai edrych ar bob opsiwn mewn manylder yn ymarferiad costus.

22. Fe wneir yr asesiad ar sail y tebygolrwydd y bydd opsiwn yn cyfarch neu'n cydweddu gyda'r amcanion unigol.

Casgliadau ac Argymhellion Cam 1

23. Mae tystiolaeth i law fod angen ystyried cymryd camau i atal gostyngiad pellach yn incwm a defnydd Hafan a Harbwr Pwllheli.
24. Mae'r buddsoddiad angenrheidiol yn yr Hafan yn golygu fod y budd ariannol i'r Cyngor yn debygol o leihau dros y blynyddoedd nesaf ym mhob senario. Fe fydda unrhyw waith pellach yn ystyried y gofynion hynny mewn mwy o fanylder ac yn asesu rhestr fer o opsiynau fel sail i benderfyniad y Cyngor.
25. Ar sail asesiad cychwynnol yn erbyn yr amcanion arfaethedig, argymhellir y dylid canolbwyntio ar ddatblygu'r opsiynau canlynol mewn mwy o fanylder, gan bwysu a mesur y cyfiawnhad dros weithredu neu beidio ar ffurf achos fusnes.
26. Argymhellir fod Cam 2 o'r Adolygiad yn canolbwyntio ar yr opsiynau isod :
 - Opsiw 1 (Gwaelodlin) : Cyflwyno gwelliannau i drefniadau presennol
 - Opsiw 2 : Rheolaeth i aros o fewn y Cyngor gyda rhaglen fuddsoddi
 - Opsiw 3 : Creu cwmni hyd fraich
 - Opsiw 4 : Menter ar y cyd gyda darparwr preifat
 - Opsiw 5 : Prydlesu'r safle
27. Bydd angen profi dichonadwyedd opsiynau 4 a 5 cyn gwneud unrhyw waith manwl arnynt. Argymhellir fod cyfleoedd i ymgorffori Plas Heli yn cael ei ystyried fel rhan o waith datblygu pellach ar yr opsiynau uchod.
28. Er mwyn bwrw ymlaen gyda Cham 2, rhagwelir bydd angen sefydlu tîm prosiect amlddisgyblaethol a phenodi arbenigwyr allanol ar gyfer cyflawni'r wedd nesaf o ddatblygu'r achos fusnes.

Amserlen Berthnasol

29. Bwriedir symud ymlaen i ddatblygu manylion pellach yr opsiynau uchod yn syth, a chwblhau gwaith Cam 2 erbyn Gwanwyn 2019.

Gwyrdd = Tebygol	Melyn = Fwy Tebygol	?	Oren = Llai Tebygol	Coch = Annhebygol
------------------	---------------------	---	---------------------	-------------------

Opsionau	Amcan A: Cefnogi cwmnïau morwrol a swyddi lleol	Amcan B: Sbardun economaidd	Amcan C: Hyrwyddo'r Iaith Gymraeg	Amcan Ch: Budd ariannol i'r Cyngor	Amcan D: Gallu i ddenu buddsoddiad	Amcan Dd: Model busnes hyfyw a cynaliadwy	Amcan E: Dichonadwy	Ystyried Ymhellach?
1. Gwneud dim	●	●	●	●	●	●	●	✘
2. Rheolaeth yn aros hefo'r Cyngor, gyda gwelliannau yn cael eu cyllido o fewn y gyllideb bresennol	●	●	●	●	●	●	●	✓ (
3. Rheolaeth yn aros hefo'r Cyngor, gyda gwelliannau a buddsoddiad gan y Cyngor	●	●	●	?	?	?	?	✓
4. Trosglwyddo i Gwmni y Cyngor	●	●	●	?	?	?	?	✓
5. Creu Ymddiriedolaeth o'r newydd	●	●	●	●	●	?	?	✓
6. Trosglwyddo i gwmni cymunedol	●	●	?	●	●	●	?	✘
7. Menter ar y cyd gyda darparwr preifat	●	●	●	●	●	●	?	✓
8. Cytundebu hefo darparwr preifat fel asiant	●	●	●	●	●	●	?	✘
9. Prydlesu	●	●	●	?	●	●	?	✓
10. Gwerthu	●	●	●	●	?	?	?	✘